

Павловська Т.С., Білецький Ю.В., Рудик О.В., Боровець М.Ф.

СТРУКТУРА ЗАБУДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ М. ЛУЦЬКА ТА ЇЇ ДИНАМІКА

У статті проаналізовано структуру забудованих земель м. Луцька та її динаміку впродовж 2010-2016 рр. Здійснено порівняльний аналіз структур забудованих земель м. Луцька і Волинської області та їхніх змін упродовж вказаного проміжку часу. Для цього було визначено частку забудованих земель у Волинській області, частку забудованих земель Луцька у структурі забудованих земель області, частку забудованих земель обласного центру у структурі його земельного фонду. Сучасні структури забудованих земель Луцька та Волинської області відображено графічно; різночасові дані площ різних категорій забудованих земель досліджуваних територій викладено в табличній формі. Дослідження здійснювалося із використанням матеріалів Головного управління Держгеокадастру у Волинській області (дані форми б-зем станом на 1 січня 2010 р., 2013 р., 2016 р.).

Ключові слова: забудовані землі, земельний фонд, селитебні ландшафти, структура землекористування, місто, урбанізація.

Постановка проблеми. З кожним роком у світі відмічається зростання ролі міст у просторовій організації території, свідченням чого є збільшення міського населення Землі та посилення значимості міст у міжнародних відносинах і територіальній структурі світового господарства [1]. У зв'язку з цим все більшої актуальності набувають знання про основні етапи й напрямки розвитку урбаністичних процесів, передумови та закономірності просторової еволюції міських систем розселення.

Хоча Волинська область не належить до числа найбільш високоурбанізованих регіонів України, однак у світлі глобальних тенденцій розвитку суспільства в області теж зростає частка міських жителів (на 01.01.2010 р. – 51,6%, на 01.01.2016 р. – 52,3% [8]) та площа забудованих земель (на 01.01. 2010 р. – 2,9%, на 01.01.2016 р. – 3,04%). Оскільки міське населення Волині концентрується переважно у м. Луцьку і при цьому постійно зростає (2010 р. – 210775 осіб, 2011 р. – 211783 осіб, 2012 р. – 213063 осіб, 2013 р. – 214727 осіб, 2014 р. – 216076 осіб, 2015 р. – 217103 осіб, 2016 р. – 217450 осіб [8]), доречно відстежити динаміку забудованих земель в обласному центрі упродовж останніх років на фоні таких же трансформаційних процесів регіонального рівня.

© Павловська Т.С., Білецький Ю.В., Рудик О.В., Боровець М.Ф., 2018.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
Article Info: Received: March 29, 2018;
Final revision: April 1, 2018; Accepted: April 10, 2018.

Мета дослідження – проаналізувати структуру забудованих земель м. Луцька та її динаміку впродовж 2010–2016 рр.; зробити порівняльний аналіз структур забудованих земель м. Луцька й Волинської області та їхніх змін упродовж указанного проміжку часу. Алгоритм досягнення поставленої мети передбачав: 1) визначення теоретико-методологічних основ дослідження селитебних ландшафтів; 2) визначення частки забудованих земель у Волинській області та вивчення їх структури; 3) з'ясування сучасної структури земельного фонду м. Луцька; 4) вивчення сучасної структури забудованих земель м. Луцька; 5) аналіз динаміки площ і структури забудованих земель м. Луцька та Волинської області впродовж 2010-2016 рр.

Матеріали й методи досліджень. Для вирішення поставлених завдань використано літературні та інтернет-джерела, форму б-зем Головного управління Держгеокадастру у Волинській області, статистичні дані Головного управління статистики у Волинській області та Державної служби статистики України. У роботі застосовано такі методи як порівняльно-географічний, статистичний, графічний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз стану земельних ресурсів, структури землекористування та ролі забудованих земель у її формуванні розглядається в працях О. І. Бабчинської, В. А. Богданця, Л. І. Воропай, Г. Д. Гуцуляка, К. В. Дарчука, Г. І. Денисика, Д. С. Добряка, Т. О. Євсюкова, О. П. Жука, М. Д. Заячука, А. Г. Кізюн, І. П. Ковальчука, М. М. Куниці, А. Г. Мартина, Л. Я. Новаковського, І. А. Опенька, А. Я. Сохничка, М. Г. Ступеня, П. О. Сухого, Р. В. Тихенка, А. М. Третяка та ін. [4–7].

Особливості землекористування в межах Волинської області висвітлено в роботах Ю. М. Андрейчука, Л. Д. Гулая, Б. С. Жданюка, В. М. Заремби, Т. О. Князькової, І. П. Ковальчука, М. І. Лепкого, Я. О. Мольчака, О. О. Ничаї, Т. С. Павловської, Р. М. Панаса, С. В. Полянського, А. Г. Потапової, Н. А. Тарасюк, В. О. Фесюка, Н. Л. Хомюк, М. О. Шагути, А. М. Шворака, Ю. С. Щурка та ін. [2; 3; 5-7; 9]. Разом з тим, питання трансформацій забудованих земель на території Волинської області залишається недостатньо вивченим.

Виклад основного матеріалу. Станом на 01.01.2016 р. частка забудованих земель у Волинській області становить 3,0%. З-поміж них найбільший відсоток займають землі для відпочинку та інші відкриті землі (26%), а також землі, які використовуються для транспорту і зв'язку (25%). Значна частка (19%) припадає на землі під житловою забудовою (рис. 1).

У структурі забудованих земель м. Луцька, так само як і у Волинській області в цілому, переважають землі для відпочинку та інші відкриті землі (38%) (рис. 2). Другу позицію займають землі під житловою забудовою (23,4% від площі усіх забудованих земель), тоді як в області на другому місці землі, які

використовуються для транспорту і зв'язку. Землі промисловості в Луцьку мають більш як удвічі вищу частку, порівняно із загальнообласним показником.

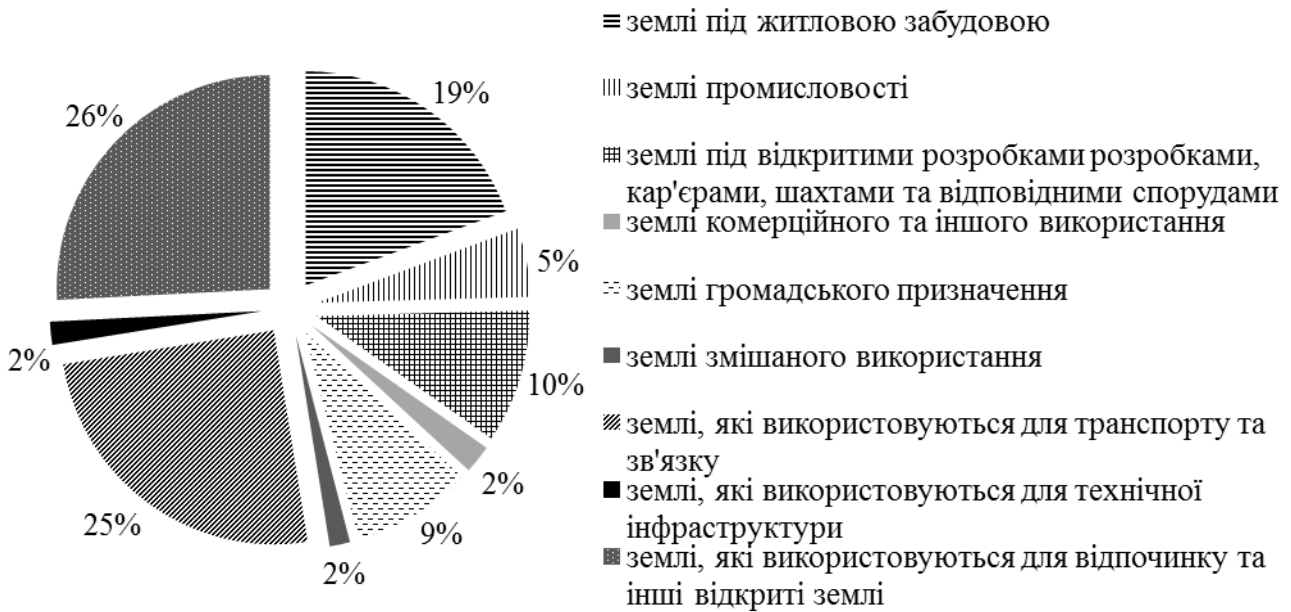

Рис. 1. Структура забудованих земель Волинської області (01.01.2016 р.)
(за даними Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

У структурі забудованих земель досліджуваного міста відсутні землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами. В області ця категорія земель займає 10% площі всіх забудованих земель (див. рис.1).

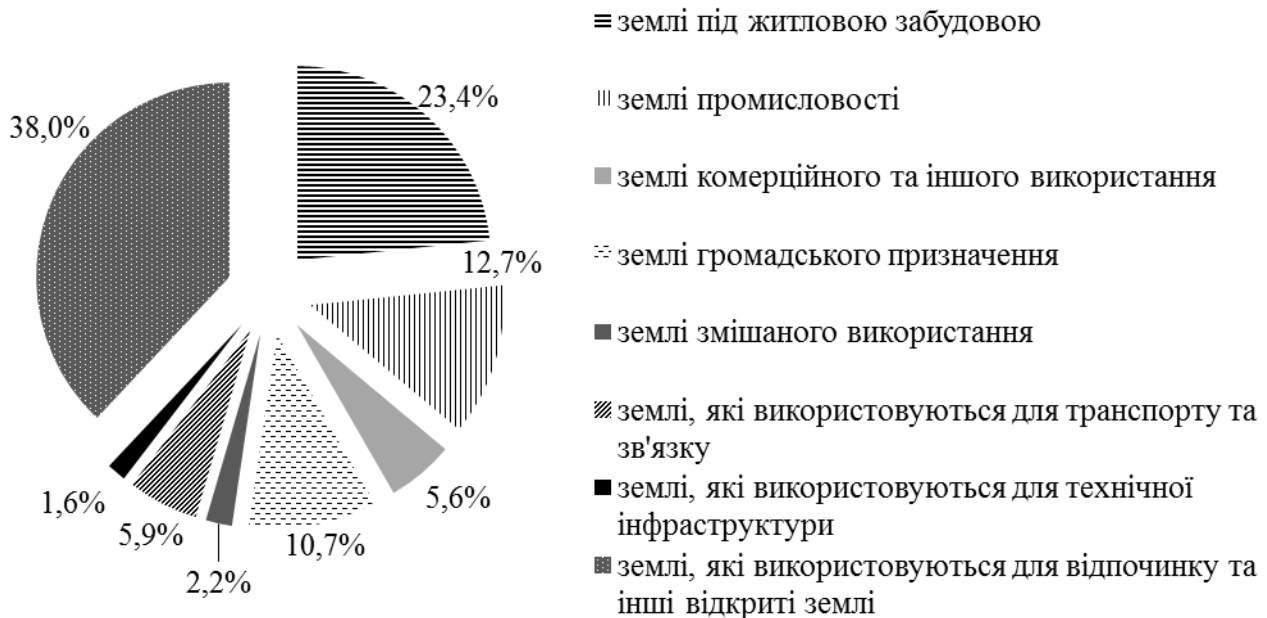

Рис. 2. Структура забудованих земель м. Луцька (01.01.2016 р.)
(за даними Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

Найменші частки площ з-поміж забудованих земель і в Луцьку, і загалом в області, займають землі змішаного використання і землі, які використовуються для технічної інфраструктури (див. рис. 1, 2).

Упродовж 2010-2016 рр. площа забудованих земель Луцька зросла майже на 80 га (на 2,6% порівняно із 2010 р.). При цьому в області за цей час площа забудованих земель збільшилася на 1314,1495 га (на 2,2% порівняно із 2010 р.). У структурі забудованих земель Луцька найпомітніші зміни відбулися в таких категоріях земель, як землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі (збільшилися на 56 га), землі під житловою забудовою (зросли майже на 38 га), землі комерційного призначення (приріст – 34 га). При цьому площі всіх інших категорій забудованих земель мають тенденцію до поступового зменшення. Виняток становлять землі промисловості: у 2013 р. їх площі зросли на 2,6% порівняно із 2010 р., а у 2016 р. зменшилися на 5,0% порівняно із 2013 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка забудованих земель міста Луцька (2010-2016 рр.)

(за даними Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

Структура забудованих земель	01.01.2010	01.01.2013	01.01.2016
Забудовані землі, всього, га	3051,84	3089,9348	3130,9981
з них:			
– під житловою забудовою	696,3400	707,9703	734,3048
– землі промисловості	408,11	418,7919	397,7986
– землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами	0	0	0
– землі комерційного та іншого використання	139,86	166,6690	174,2895
– землі громадського призначення	342,61	333,6785	334,1094
– землі змішаного використання	82,71	66,8257	69,1339
– землі, які використовуються для транспорту та зв'язку	185,71	178,9793	183,6300
– землі, які використовуються для технічної інфраструктури	63,70	48,8507	48,8638
– землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі	1132,80	1168,1694	1188,8681

У структурі забудованих земель Волинської області у 2016 рр. порівняно із 2010 р. зросли площі таких категорій земель як землі під житловою забудовою (на 10,2%), землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами (на 8,9%), землі комерційного використання (на 9,3%), землі громадського призначення (на 0,8%), землі, які використовуються для технічної інфраструктури (на 7,0%), землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі (3,4%). У 2016 р., порівняно з 2010 р., на 10,0% зменшилася частка земель змішаного використання. Землі промисловості Волинської області мають таку ж тенденцію змін упродовж досліджуваного часу, як і відповідні землі обласного центру. Площі земель, які використовуються для транспорту та зв'язку, в регіоні упродовж 2010-2013 рр. зростали, а в 2016 р., порівняно із 2013 р. дещо зменшилися (табл. 2).

Динаміка забудованих земель Волинської області (2010-2016 рр.)
(за даними Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

Структура забудованих земель	01.01.2010	01.01.2013	01.01.2016
Забудовані землі, всього, га	58417,12	59950,6709	61264,8204
з них:			
– під житловою забудовою	10763,51	11314,5271	11866,1544
– землі промисловості	3179,76	3227,8340	3184,7243
– землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами	5698,50	5788,4858	6202,8720
– землі комерційного та іншого використання	1203,28	1304,2727	1315,1207
– землі громадського призначення	5517,60	5550,0447	5563,1904
– землі змішаного використання	1050,33	977,4539	944,5014
– землі, які використовуються для транспорту та зв'язку	14714,26	15330,6080	15315,0334
– землі, які використовуються для технічної інфраструктури	999,39	1032,6020	1069,2039
– землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі	15290,49	15424,8427	15804,0199

Висновки. Забудовані землі м. Луцька становлять 5,1% забудованих земель Волинської області. У структурі земельного фонду обласного центру забудовані землі займають 75,2%. Структура забудованих земель Луцька є неповночленною: відсутні землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами. Авангардну трійку у структурі забудованих земель міста складають землі для відпочинку та інші відкриті землі, землі під житловою забудовою, землі промисловості. У Волинській області найбільші частки в структурі забудованих земель мають землі для відпочинку та інші відкриті землі, землі, які використовуються для транспорту і зв'язку, землі під житловою забудовою. Трансформація структури забудованих земель Луцька майже тотожна змінам структури забудованих земель Волинської області: найбільше зростання площ характерне для таких категорій земель, як землі, що використовуються для відпочинку та інші відкриті землі, землі під житловою забудовою, землі комерційного призначення. Інші категорії земель мають або тенденцію до поступового зменшення, або коливальний характер змін.

Як відомо, селитебні ландшафти мають складну структуру природокористування та є досить динамічним видом антропогенних ландшафтів, про що свідчить викладений аналіз структури й динаміки забудованих земель Волині та м. Луцька. Отримана інформація й подальші дослідження подібного роду можуть стати науковим підґрунтям для практики містобудування, територіального планування, розвитку поселень, їх інженерної й транспортної інфраструктури задля забезпечення раціонального використання земельного фонду не тільки регіону та обласного центру, а й об'єднаних територіальних громад, які є ключовими

елементами територіально-адміністративного устрою, що нині запроваджується в Україні. Разом з тим, для оптимізації структури селитебних ландшафтів та природокористування в їхніх межах необхідними є відмова від екстенсивного використання земельних ресурсів, встановлення чітких меж населених пунктів, врегулювання процесів купівлі-продажу земельних ділянок, вирішення проблем нецільового використання земель, формування сучасної інформаційної бази картографічних, землевпорядних, землеоціночних, екологічних та інших матеріалів.

Література

1. Дронова О. Л. Геоурбаністика : навч. посіб. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. 419 с.
2. Заремба В. М. Трансформаційні процеси у структурі земельного фонду регіону / В. М. Заремба, Н. Л. Хомюк // *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. Зб. наук. праць. 2013. Вип. 19 (№ 1). С. 240–246.
3. Ковальчук І. П. Геоінформаційно-картографічне моделювання структури земельного фонду обласного регіону / І. П. Ковальчук, Б. С. Жданюк, Ю. М. Андрейчук // *Часопис картографії*. – 2016. – Вип. 16. – С. 48–61.
4. Ковальчук І.П. Концептуальні засади вирішення проблем землеустрою сільських територій в сучасних умовах : монографія / І. П. Ковальчук, А. Г. Мартин, Т. О. Євсюков, Р. В. Тихенко, В. А. Богданець, О. П. Жук., І. А. Опенько. К.: Медінформ, 2015. 158 с.
5. Ничая О. О. Географічна оцінка сучасного стану використання забудованих земель території Полісся (на прикладі Волинської області) / О. О. Ничая, Н. А. Тарасюк // *Наук. зап. Тернопільського нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка*. Серія: географія. 2015. № 2 (вип. 39). С. 200–208.
6. Ничая О. О. Селітебні ландшафти в структурі угідь височинної області Волині / О. О. Ничая, Н. А. Тарасюк // *Вісник Дніпропетровського університету імені Олеся Гончара. Геологія, географія*. 2016. Вип. 24 (1). С. 112–119.
7. Павловська Т. С. Структура земельних угідь в ландшафтно-екологічній організації території Волинської області // *Геополітика и экогеодинамика регионов*. 2014. № 2. С. 697–704.
8. Чисельність наявного населення України на 01 січня 2011 р., 2013., 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : database.ukrcensus.gov.ua
9. Шагута М. Сучасний стан земельних ресурсів Волинської / М. Шагута, Л. Гулай // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. – 2014. – № 11. – С. 48–52.

Summary

Pavlovska T. S., Rudyk O. V., Biletskyi Y. V., Borovets M. F. The Structure of the Lutsk Built Up Land In and Its Dynamics.

In the article the structure of the built-up land in Lutsk and its dynamics during 2010-2016 were analyzed. A comparative analysis of the structures of the built-up land in Lutsk and Volyn region and their changes during the specified time period has been carried out. For this purpose, the share of built-up land in Volyn region, the share of built-up land of Lutsk in the structure of the built-up areas of the region, the share of built-up lands of the regional center in the structure of its land fund was determined. Modern structures of the built-up lands of Lutsk and Volyn region are represented graphically; time data of areas of different categories of built-up lands in the studied areas is presented in tabular form. The research was carried out using materials from the Main Di-

rectorate of the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadaster in Volyn region (data form 6-zem on January 1, 2010, 2013, 2016).

During the investigation, it was found that the built-up land of Lutsk is 5.1% of the built-up land in the Volyn region, and in the structure of the land fund of the regional center, the built-up land occupy 75,2%. The structure of the built-up areas of Lutsk is incomplete: there are no surface mines, quarries, mines and related structures. The main three ones in the structure of the built-up areas of the city are land for recreation and other open land, land for residential construction, and industrial land. In the Volyn region, the largest shares of the structure of the built-up land have land for recreation and other open land, land used for transport and communications, land for residential construction. The transformation of the structure of the built-up areas of Lutsk during 2010-2016 is almost identical to the changes in the structure of the built-up areas of the Volyn region during this time: the largest increase in the area is typical for such categories of land as land used for recreation and other open land, land for residential buildings, land of commercial purpose. Other categories of land have either a tendency to a gradual decrease, or the oscillatory nature of the changes.

Key words: built-up land, land fund, residential landscapes, land use structure, city, urbanization.

УДК 614.876:665.6:658.562

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.1218198

Корнус А.О., Третьякова О.М.

РАДІОАКТИВНЕ ЗАБРУДНЕННЯ ПРИРОДНИМИ РАДІОНУКЛІДАМИ ТЕРИТОРІЙ НАФТОГАЗОВИХ РОДОВИЩ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті охарактеризовано причини забруднення покладів нафти і газу природними радіонуклідами. Встановлено, що основний внесок у назване радіоактивне забруднення вносять ^{226}Ra , ^{223}Ra , ^{227}Th , ^{232}Th , ^{40}K , ^{214}Pb , ^{212}Pb , ^{210}Pb , ^{228}Ac , ^{235}U , які осідають на поверхні насосно-компресорних труб та іншого обладнання. Для поширення радіаційних аномалій встановлено такі закономірності: найвища радіоактивність промислового обладнання і ґрунту характерна для родовищ з тривалим терміном розробки (Качанівське, Рибальське) та для родовищ західної групи (Артюхівське, Анастасіївське). Практично відсутнє радіаційне забруднення на родовищах Харківської групи (Козіївське, Сахалінське та ін.) і незначне – на Бугруватівському.

Ключові слова: радіоактивне забруднення, природні радіонукліди, нафтогазовидобуток, Сумська область.

Вступ. Поклади нафти і газу часто виявляються забрудненими радіонуклідами природного походження. Зміна температури і тиску у водному розчині, які неодмінно відбуваються при видобутку нафти і газу, призводить до утво-

© Корнус А.О., Третьякова О.М., 2018.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
Article Info: Received: January 13, 2018;
Final revision: February 10, 2018; Accepted: February 21, 2018.